

Újszerűség és kísérletező kedv egy székely kiadványban

Úgy tartják, ha Székelyföldön bárhol leszúrsz egy botot, borvív, azaz ásványvíz tör fel ott. Igaz ez a székely humorra is: mindenütt ott van. Nemrég jelent meg Székelyudvarhelyen egy könyv, egy antológia, amelyben a székely humor újszerű felbuzgásának lehetünk tanúi (*Mosolyváltás, Borúmentes írások gyűjteménye*, Válogatta és szerkesztette P. Buzogány Árpád, Udvarhelyszék Kulturális Egyesület, Székelyudvarhely, 2024).

A szerkesztő az alcímbe óvatosan fogalmaz, mert ami borúmentes, az még nem feltétlenül humor. A könyvet olvasva erre mi is rájöhettünk. A *Mosolyváltás* kötet cím a derű transzponálására utal szerzőtől olvasóig. Az írásokat Fábrián Lajos, Főcze Kornélia, Fülöp D. Dénes, Kelemen Endre Dénes, Oláh István, P. Buzogány Árpád, Péter Attila, Sánduly Lajos, Szakács István Péter, Sente B. Levente jegyzik. Milyen széles a művészet mezeje, hány utat tud bejárni azon az alkotó elme – ezt tapasztalhatjuk meg a kötet írásait olvasva. Ez már nem a jól ismert márka, nem a hagyományos székely humor a Tamásinál, Tomcsa Sándornál vagy akár Szabó Gyulánál megtapasztalt módon, hanem annak mai, abszurdba, groteszkbe, paradoxonokba oltott változata. Kísérlet, váltás, hangváltás

a humor területén. Tíz szerző negyvenöt írása olvasható a könyvben, a megnyilatkozásoknak majdnem fele verses jellegű. Újszerű, útkereső szellemi performanszok. Vegyük sorban, abécé szerint a szerzőket és írásaikat.

Fábrián Lajos egyetlen írással van jelen a kötetben, a *Mobilitalan hegyi beszéd* című rövidprózával, amely posztmodern rájátszás a Bibliára, eszénovella és prózavers kereszteződése. Korunk egyik legújabb és legmenőbb vívmányáról, a mobiltelefonról, okostelefonról értekeznek, a bibliai szövegre való rájátszással alkot ironikus véleményt, groteszk paradoxon-sorral. Pl.: „Boldogok a mobilitalan szelídek, mert mobilcsörrenésre nem kell összezerezenniük. Boldogok, akik éheznek és szomjúhozzák a mobiltelefon nélküli életet.” Stb. Egészséges értékrendre biztató üzenetféle a zárómondat: „Ne haragudj rám, ha mobilon nem hívlak, inkább meglátogatlak egy kézfogásért, mobilmentes mosolyért, tiszta szívű testvér.”

Főcze Kornélia *Gondolatok – Second hand* című írása eszme-futtatás a turkálók rendszeréről és a sekélyes, lopott, másodkézből vett gondolatokról. Gondolatébresztő itt is a zárlat: „Hogy hol, mikor és hogyan fáradtunk bele a gondolkodásba, és választottuk a nem

gondolkodás kényelmét, azt ma már nehéz lenne kideríteni. Egy azonban biztos: a gondolkodásból születő gondolat hatalmát kiengedtük a kezünk-ből. Megelégszünk ma már azzal is, ha olykor-olykor egy »second hand« gondolat kisegít bennünket a társalgásban.”

A *Kicsikét butácskán* című egyoldalas írásban a profi médiás ismét közösségi gondot vállal fel, a mobiltelefon személyiségromboló hatására figyelmeztet. Így hegyezi ki az írás végén az abszurd helyzeteket: „Mindenképp örülök, hogy okosodok körülöttem a társadalom. Ha nem úgy, akkor így. Minap megkérdeztem a fiamtól, hogy szeretne-e egy okostelefont. Azt válaszolta, nem. Pedig áldoznék rá, mondtam, de ő továbbra sem. Így száll a butaság anyáról fiúra” – szól az ironikus zárlat.

A *pletyka* című kisprózája a közönséges mendemondát veszi az irónia górcsővé alá. Az *Akarsz-e játszani* c. parafrázis rájátszás az azonos című Kosztolányi-versre. Malíciával mutatja be, hogyan terjeszkednek, terpeszkednek be az idegen szakszavak anyanyelvünkbe. A *Dömdödöm* is rájátszás az abszurd jellegű Négyszögletű Kerek Erdőre Lázár Ervin könyvéből, maga is abszurd, sőt a halandzsát is bedobja annak érzékeltetésére, mennyire elidegenedtünk az életünktől, mennyire válságba került bennünk a szeretet. A *Hoppsza, Sári!* is világméretű gondokra hívja fel a figyelmet...

Fülöp D. Dénesnek a *Kázmér és a halkonzerv*, valamint a *Járvány okozta bonyodalmak* című kisprózái korunk abszurd visszásságait leplezik le nem kis malíciával. Nyakas Kázmér Móricz létnek kiszolgáltatott kisemberére, Kis Jánosra emlékeztet, akinek a modern ügyintézés útvesztőiben nem sikerül a

lecsökkentett árú olajos halkonzervhez hozzájutnia. Másik írásában egy képzelt interjú által a koronavírus-járvány okozta bonyodalmakról értekezik, és arról, hogy a facsarintos székeley észjárás a leghelyetlenebb helyzetekben is feltalálja magát. A *Falusi bál* egy jóízű székeley bárról tudósít a humor eszközeivel, a székeley virtus okozta tragédián felülkerekedik abszurd módon a tomboló élet.

Kelemen Endre Dénes *Tárgyak* című írása a használati tárgyak birtoklásának embertorzító hatásáról szól egy embertorzító diktatórikus korszakban, amikor az emberi minőség száz évvel visszazuhan a cserekereskedelem szintjére. Ügyeskedő csereáruzással szinte mindent el lehet intézni. A

Beavatás egy groteszk történetet mond el a szerző gyermekkorából, amikor vidéki viszonyok között tengődött az élet és az emberi jóézés; a nagykorúsodás, a szellemi érés se ment zökkenőmentesen, főleg ami a női princípium megértését, elfogadását illeti: *(Dis) harmonia faeminis*.

Oláh Istvánnak már a könyv végén közzétett bemutatkozó szövege is abszurd a javából. Paradoxon, hogy megkérdőjelezi már a bemutatkozás hasznát, létjogosultságát is, „ostoba és céltalan leltárnak” nevezi azt. Szerinte egész létünk egy abszurd nihilben merül el: „A mi nemzedékünk lezár valamit, amit többé nem kell felnyitni még a régészeknek sem” – állítja. *A karaván* című vers maga a mai „vanitatum vanitas”, hiábavalóságok hiábavalósága, kiürül a lét, a művészet: „a műélvezet valószínű oka / élvezni amint senki nem játszik” (*Gépzongora*). *A vasárnap szentsége* és a többi írása is a válságba került ember és erkölcs vergődéséről szól.

P. Buzogány Árpádnak prózai írása, verse is van a kötetben, és ő a könyv szerkesztője. Hivatásos kultúrászervezőként a közelmúltban több lappangó tehetséget sikerült katalizálnia, mozgósítania, felfuttatnia az általa szerkesztett antológiákban: a *Bűvölő* versantológiában, a *Mosolyváltás*ban, ebben a borúmentes írások antológiájában, és egy megjelenés előtt álló műfordítás-antológiában – megpezdítve Udvarhelyszéken a szellemi, irodalmi életet. *Pannika Gyuri mint spanyol* című írása egy igen időszerű kérdést taglal, a ki- és elvándorlás abszurd tényeivel szembesíti az olvasót. A válságban lévő emberi társadalom gondjait szublimálja művészi formá-

ban a humor különböző változatain keresztül.

Péter Attila az *Év végi mondat* című rövid prózájában az önzés, önimádat gyarló voltáról töpreng, a *D* címűben egy abszurd módon önmagába gabyodott gondolatot próbál kibogozni. Az olvasóra hárul a feladat, hogy eldöntse, sikerült-e.

Sánduly Lajos több verset és prózát is jegyez a kötetben. Kiemelném a *Posztmodern költő verse* című performansát és a *Hasonmást*, amelyekben napjaink költészetének torzulásait parodizálja. És a *Majomszalonnát*, amely napjaink társadalmában, művészetében az eredetiség hiányát, az utánzás elburjánzását teszi nevetéssé. A *Nőnap* köszöntőket és a *Locsolórigmusokat* ajánlja az olvasónak, amelyek által megvalósíthatónak tartja azt a bizonyos mosolyváltást.

Szakács István Péter három humoros írással szállt be a buliba. Ötletes, olvasmányos disznóvágási krónika a *Disznóságom története*, a zárlatban kiváló művészi ötlettel, szürreális átváltozással. A székely környezetben játszódó történetben fontos szerepet kap a hősök beszélgetése. Groteszk az alapötlet, hogy a levágandó százötven kilós sertés történelmi nevet visel: V. Károly. Több expresszív, groteszk ötlet viszi előre a hangulatos cselekményt. Pl.: „Árpi bá... kését előretartva az *Édes Erdély itt vagyunkot* dudorászva óvatosan közeledni kezdett V. Károly felé”. Kiváló alaphelyzettel indít *A cenzor, aki sosem alszik* c. írás. Groteszk, abszurd, hogy az első személyű elbeszélő nemes hivatásnak tartja a cenzori munkát, sérelmezi, hogy ez a totális ellenőrzés lehetetlenné vált az internet miatt. Abszurd helyzetekre való utalás-

sal érzékelteti a szerző, hogy a tömeg-média teljesen ránőtt az emberi létre. Sikamlós utalásoktól telve keresi olvasói kegyeinket az *Egy lestrapált vibrátor emlékirataiból* című művészi elkövetmény. Kimondottan élvezetes olvasmány a *Szent Péter a nyeregben* című írás is. Kiváló itt is, groteszk, abszurd az alapötlet: Szent Péter a csíksomlyói búcsúra érkezett inkognitóban. Égi és földi dolgok ötletes összekapcsolása által válik az olvasás élvezetessé, élményszerűvé. Tökéletes a derű, amely ránk is átsugárzik.

Szente B. Levente írása napjaink eseményéhez kötődik, a koronavírus-járványhoz. Eszerint a járvány mindeneket kiforgatott a rendes kerékvágásból. Válságba kerültek a jó ismeretségek, barátságok, mindenüvé beépült a sanda gyanú. Hiteltelenné váltak a hiteles megnyilvánulások, olyan időket éltünk, amikor „a remény súlyos következményekkel jár” (paradoxon). Abszurd, érdekes mesenovel-la a *Gyűrű* csalimesei motívumokkal, fordulatokkal.

A tíz szerző írásaira egyaránt jellemző az élénk fantázia és az erős nyelvi kreativitás; az egészséges értékrend működtetésének vágya, egy emberbarát magatartás. A jövőért való aggódás.

Szomorú, hogy ilyen abszurd, paradox dolgokat kell megélnünk, feldolgoznunk, elfogadnunk. És csak azért nevezhetők borúmenteseknek ezek az írások, mert győz bennük a borúra okot adó tények fölött a szerzőkből sugárzó derű. Azt mondják, a székelyek azért boldogok, mert a kevésnek is tudnak örülni, és humoruknál fogva felülemelkednek a bajokon. Valószínű, hogy így van. Jókaira gondolok, aki a magyar humor termékeit összegyűjtötte hajdan. Gyarapodott most ez a kollekción egy újabb kiadvánnyal. Tomcsa Sándor, a humor székely nagymestere úgy vélte, a humor olyan esernyő, amely akár a gondok golyózaporában is megvéd a megázástól. Jó nekem. Esőben is énekelek, mert a *Mosolyváltást* olvasom.

Lőrincz József